

MODEL POVEZIVANJA TEORIJE I PRAKSE U OKVIRU INICIJALNOG OBRAZOVANJA VASPITAČA

Sofija Matović

¹Univerzitet u Beogradu, Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača, Beograd, Srbija

sofija.matovic@uf.bg.ac.rs

Kratak sadržaj: Inicijalno obrazovanje vaspitača predstavlja ključnu fazu u formiranju stručnih kadrova u oblasti predškolskog vaspitanja. Nastava na učiteljskim i srodnim fakultetima zasniva se na akreditovanim studijskim programima u trajanju od četiri akademske godine (240 ESPB). Pored teorijskih i praktičnih znanja, student treba da poseduje i kontinuirano razvija stručne kompetencije neophodne za bavljenje profesijom za koju se obrazuje. U cilju unapređenja kontinuiteta između teorije i prakse, u radu je podeljeno iskustvo iz perspektive nastavnika (stečeno u okviru pilot projekta "Prototip") koje se tiče načina na koji asistenti i profesori na fakultetu mogu da uspostave integrisane veze između teorijskih i praktičnih znanja. Pilot projekat je testirao mogućnosti povezivanja teorijskih koncepata s konkretnim zadacima na različitim predmetima. Primenom metode modelovanja, dali smo predlog metodičkog pristupa kroz koji nastavnici (profesori i asistenti) treba da preuzmu značajnu ulogu u ostvarivanju kontinuiteta za povezivanje teorije i prakse u inicijalnom obrazovanju vaspitača. Predloženi model je testiran tokom „Prototipa“ i pokazao se kao efikasan na predmetu Obrazovna tehnologija. Analizom rezultata anketnog upitnika koji je popunjen od strane studenata koji su bili učesnici projekta, uvideli smo pozitivan stav prema primenjenom modelu. Treba ispitati da li se ovaj pristup može efikasno primeniti integrišući i druge predmete i oblasti u kontinuitetu povezivanja teorije i prakse u okviru inicijalnog obrazovanja vaspitača.

Ključne reči: teorija i praksa, inicijalno obrazovanje vaspitača, metodički model, integracija

MODEL FOR INTEGRATING THEORY AND PRACTICE IN THE CONTEXT OF INITIAL PRESCHOOL TEACHER EDUCATION

Abstract: The initial education of preschool teachers represents a crucial phase in shaping professional expertise in the field of early childhood education. Courses at teaching and related pedagogical faculties is based on accredited study programs lasting four academic years (240 ECTS). In addition to theoretical and practical knowledge, students are required to possess and continuously develop the professional competencies necessary for their future profession. In order to enhance the continuity between theory and practice, this paper shares experiences from the perspective of educators (gained within the framework of the pilot project "Prototype") concerning how assistants and professors at the faculty can establish integrated connections between theoretical and practical knowledge. The pilot project tested the possibilities of integration theoretical concepts with concrete tasks across various subjects. By employing modeling methodology, we have proposed a methodical approach through which educators (professors and assistants) should take a significant role in achieving continuity in connecting theory and practice in the initial education of preschool teachers. The proposed model was tested during the "Prototype" and proved to be effective in the context of subject Educational Technology. Through the analysis of survey results filled out by students who participated in the project, a positive attitude towards the applied model was observed. It remains to be investigated whether this approach can be efficiently applied by integrating other subjects and domains in the continuity of connecting theory and practice within the initial education of preschool teachers.

Key Words: theory and practise, initial education of preschool teachers, methodical model, integration

1. UVOD

Predškolski period se posmatra kao razdoblje tokom kojeg treba podstaći radoznalost deteta i artikulirati njegove istraživačke ideje koje će doprineti razvoju kompetencija neophodnih za celoživotno učenje [10]. Na tom putu, vaspitač zauzima centralnu poziciju kao ključna figura odgovorna za ostvarivanje ovih potencijala i zato je nužno imati obrazovan stručni kadar. Inicijalno obrazovanje vaspitača se odvija na učiteljskim i srodnim fakultetima i treba da omogući studentima, budućim vaspitačima, neophodna teorijska i praktična znanja koja će ih pripremiti za profesionalan pristup vaspitno-obrazovnoj praksi [2]. Studijski programi treba da omoguće budućim vaspitačima da počev od studija razvijaju profesionalne kompetencije kroz ostvaren kontinuitet u integraciji između teorije i prakse u okviru inicijalnog obrazovanja. Veći broj časova prakse koja bi bila sastavni deo nastave tokom oba semestra, predstavljao bi prostor tokom kojeg bi studenti integrisali znanja stečena u okviru predavanja i vežbi na fakultetu primenjujući ih u realnom vaspitno-obrazovnom kontekstu. Put od ideje do realizacije zahteva preuzimanje inicijative od strane nastavnika (profesora i asistenata) koji treba da pronađu adekvatan metodički okvir za kontinuirano

povezivanje teorije i prakse.

2. INICIJALNO OBRAZOVANJE VASPITAČA

Inicijalno obrazovanje vaspitača predstavlja ključnu fazu u školovanju stručnog kadra i odvija se po akreditovanim studijskim programima u trajanju od četiri akademske godine (240 ESPB) na učiteljskim i srodnim fakultetima. Studenti stiču teorijska znanja pohađanjem obaveznih i izbornih predmeta u okviru izabranog studijskog programa za obrazovanje vaspitača. Profesija vaspitača ne ostaje u domenu teorije već podrazumeva primenu stečenih teorijskih znanja u realnom kontekstu vaspitno-obrazovnog rada. Shodno tome, kompetentnost jednog vaspitača treba da predstavlja koordinaciju deklarativnih i proceduralnih znanja [3]. Fakulteti su nastavnim programom predvideli postojanje obavezne studentske prakse koja se realizuje obično krajem letnjeg semestra (u daljem tekstu majska praksa), a broj nedelja trajanja varira od dve do pet u zavisnosti od godine studija. Broj časova stručne prakse u poređenju sa brojem nastavnih časova (predavanja i vežbi) znatno je manji, a tokom majske prakse studenti treba da primene znanja koja su stekli tokom školske godine iz svih oblasti, a ne u okviru pojedinačnih predmeta. Možemo reći kako se stručnom praksom teži ka postizanju integrativnosti o čijem značaju je govorio i Lejk navodeći kako ona doprinosi razvoju sposobnosti primenjivanja znanja iz različitih uglova čime se i konstruiše integrisano znanje [5]. Međutim, uviđa se potreba za dodatnim povezivanjem teorije i prakse u okviru inicijalnog obrazovanja vaspitača koje će se odvijati kontinuirano tokom godine, a ne samo tokom majske prakse. Na to upućuju i istraživanja koja su kod nas ranije sprovedena gde primećujemo naglašenu nužnost reforme inicijalnog obrazovanja vaspitača koja ne sme ostati u domenu tradicionalne nastave [9]. Centar promena u visokom obrazovanju i vaspitanju treba da polazi upravo od nastavnika (profesora i asistenta) koji treba da pronađu adekvatne modele inoviranja inicijalnog obrazovanja u okviru svojih predmeta i oblasti gde će kontinuirano povezivati teoriju i praksu.

3. TEORIJA I PRAKSA U INICIJALNOM OBRAZOVANJU VASPITAČA: MODEL POVEZIVANJA

U cilju unapređenja teorije i prakse u okviru inicijalnog obrazovanja vaspitača, podelićemo iskustvo iz perspektive nastavnika (asistenta) stečeno u okviru pilot projekta „Prototip“ (2023). Tokom projekta, testirani su različiti načini integrisanog povezivanja teorije i prakse; konkretno u ovom radu ćemo predstaviti način povezivanja teorijskih znanja stečenih na predmetu Obrazovna tehnologija i mogućnost njihove primene u praksi. Obrazovna tehnologija je obavezni predmet koji studenti sa smerom za obrazovanje vaspitača na Fakultetu za obrazovanje učitelja i vaspitača u Beogradu, pohađaju tokom druge godine studija. Cilj studijskog predmeta Obrazovna tehnologija je osposobljavanje studenata za primenu i samostalno kreiranje digitalnih didaktičkih materijala (interaktivne slike, interaktivni zadaci, multimedijalne prezentacije) kao i primenu digitalnih uređaja u vaspitno-obrazovnom radu (obrazovni roboti i pametne igračke) u konkretnim situacijama učenja ali i za vrednovanje i praćenje dece i njihovih postignuća. Na časovima vežbi studenti razvijaju i unapređuju digitalne kompetencije i osposobljavaju se za rad sa tehnologijom u skladu sa navedenim ciljem ovog studijskog predmeta. Vršeci refleksivnu praksu, nastavnici su uvideli potrebu za kreiranjem modela koji će omogućiti da studenti znanja stečena na fakultetu kontinuirano primenjuju i testiraju u vaspitno-obrazovnoj praksi. Pilot projekat je upravo bio pogodan prostor da se testira mogućnost ove inovacije koja treba da bude pokrenuta polazeći od nastavnika. Testirali smo efikasnost metodičkog pristupa do kojeg smo došli metodom modelovanja koja podrazumeva složen postupak adekvatnog predstavljanja bitnih odredbi nekog procesa [6]. Drugim rečima, modelovanje je proces izrade modela.

Model povezivanja teorije i prakse koji smo kreirali za potrebe integracije teorije i prakse na predmetu Obrazovna tehnologija podrazumeva sledeće delove: 1) Podela zadataka i konsultativna nastava na fakultetu; 2) Primena stečenih znanja u praksi u realnom vrtičkom kontekstu; 3) Refleksija i samorefleksija nakon prakse.

Prvi deo je podrazumevao sastajanje sa studentima nakon časova predavanja i vežbi na predmetu Obrazovna tehnologija u toj nastavnoj nedelji. Tom prilikom, studenti su dobijali konkretne zadatke koje je trebalo realizovati u praksi. Dan za odlazak u vrtić je bio petak i tada su u prevođenom periodu od četiri časa, realizovane planirane situacije učenja. Broj studenata koji je učestvovao u projektu je 25, a mi smo testirali grupni oblik rada pa su zadatke realizovali podeljeni u pet grupa koje su bile stalne od početka do kraja projekta. Imajući u vidu značaj integrativnosti, zadatke za predmet Obrazovna tehnologija trebalo je realizovati kroz integraciju sa sadržajima teme projekta koji su u tom trenutku bili aktuelni u vrtiću i prilagoditi uzrasnoj grupi sa kojom rade [9]. Koncept zadataka za svaku grupu je bio isti ali ih je trebalo integrisati u okviru različitih projekata za svaku uzrasnu grupu. Jedan od studentskih zadataka formulisanih za potrebe predmeta Obrazovna tehnologija odnosio se na podsticanje algoritamskog načina razmišljanja uz korišćenje tehnologije. Opredelili smo se za ovu oblast vodeći se činjenicom da algoritamski način razmišljanja, koji je deo oblasti informatike, doprinosi i rešavanju svakodnevnih problemskih situacija koje su deo vrtičkog okruženja u kojem se dete nalazi pa je važno podsticati ga počev od predškolskog uzrasta [4]. Za potrebe ovog zadatka koristili smo obrazovne robote koje posedujemo na Fakultetu. Konkretno, u pitanju su bili Bee bot i Mouse bot roboti, specijalizovani za rad sa decom predškolskog uzrasta [8]. Na raspolaganju je bilo ukupno deset robota, pri čemu je

svaka od pet studentskih podgrupa dobila po dva uređaja. Treba napomenuti da su pre realizovanja zadataka u vrtiću, studenti prošli obuku za korišćenje obrazovnih robota koja je održana na Fakultetu za obrazovanje učitelja i vaspitača u vidu radionice koja je sastavni deo vežbi na predmetu Obrazovna tehnologija. Ideja je bila da kroz ovaj model isprobamo i mogućnost primene digitalne tehnologije na predškolskom uzrastu da bi studenti mogli da uvide značaj korišćenja iste o kojem su učili na časovima teorije ali i da sagledaju potencijalna ograničenja na koja mogu naići na putu integracije. Digitalna tehnologija ne ostvaruje svrhu ukoliko je primenimo sa namerom da demonstriramo svoje digitalne kompetencije. Njena primena postaje smisljena onog trenutka kada je upotrebimo u određenom kontekstu, integrišući je sa sadržajima drugih oblasti.

Studenti su tokom druge celine u okviru modela koji smo predložili realizovali zadatke koje su integrisali kao deo projekta, a deca su ih rešavala koristeći obrazovne robote. Neke od tema i sadržaja odnosili su se na putovanja, prirodu i sadržaje basni, a studenti su kreirali različite podloge za kretanje robota u skladu sa temom projekta i zadavali deci konkretne problemske situacije koje je trebalo rešavati promišljajući na algoritamski način. Tokom ove celine, studenti su mogli da se suoče sa realnim kontekstom i da teorijska znanja stečena na fakultetu primene u praksi, kritički se odnoseći prema onome što su realizovali. Trebalo je posmatrati i odnos dece prema primeni tehnologije i stepen motivacije za uzimanje učešća u rešavanju problemskih situacija u odnosu na situacije kada ne primenjujemo tehnologiju već radimo tradicionalno. Zapažanje pozitivnih faktora ili potencijalno ograničenja na koja se može naići prilikom primene tehnologije u praksi, a koja primete studenti, predstavljaju značajan aspekt koji treba sagledati s ciljem korigovanja teorijskih okvira koji se odnose na mogućnosti integrisane primene digitalnih tehnologija na predškolskom uzrastu.

Navedeni razlog opravdava postojanje trećeg dela u okviru predloženog modela koji je podrazumevao refleksiju i samorefleksiju koja je realizovana nakon završenog zadatka u vrtiću. Od studenata se očekivalo da kritički sagledaju kako su realizovali zadatke na nivou grupe ali i kako je bilo njihovo vlastito delanje u timu. Značajno mesto refleksiji pridaje se i u novim Osnovama programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja [7]. Refleksivna praksa treba da podrazumeva neizostavan segment koji će se praktikovati počev od studija jer budući vaspitač mora biti refleksivni praktičar koji kontinuirano preispituje teoriju i praksu [1]. Refleksija je vršena u prisustvu svih studenata koji su bili deo projekta i nastavnika koji je tog dana odlazio sa njima u vrtić. Konstruktivne kritike su imale za cilj unapređenje narednih zadataka koji će se primeniti u praksi i sagledavanje pozitivnih iskustva o mogućnostima primene digitalne tehnologije u vaspitno-obrazovnom radu koje su studenti potvrdili kroz praksu, a koja su do tada bila na nivou teorije. Refleksija je bila značajan deo tokom kojeg su studenti mogli da sagledaju i način na koji su tehnologiju integrisali sa temama različitih projekata koji su bili aktuelni u vrtiću i daju predloge šta mogu biti potencijalno dalji predlozi za istraživanje i integraciju. Poseban akcenat smo stavili na sagledavanje onoga što su studenti učili i u okviru studijskog predmeta Obrazovna tehnologija kroz teorijska znanja i mogućnost primene istog u praksi kako bismo uvideli da li postoji izvestan jaz između teorije i prakse ili ne.

Ovakav pristup nam je omogućio da sagledamo mogućnosti integracije digitalnih tehnologija na predškolskom uzrastu u realnom kontekstu, a refleksivni komentari studenata su doprineli objektivnijem sagledavanju prakse iz perspektive nastavnika gde posebno ističemo da je vršenje refleksije očekivano i od studenata ali i od nastavnika jer obe strane moraju da daju svoj doprinos da bi kontinuitet u povezivanju teorije i prakse bio što kvalitetniji. Budući da je broj studijskih predmeta veći od broja dana u nedelji, ovde ne mislimo na odlazak u vrtić radi prakse za pojedinačne predmete već na integraciju sadržaja koju smo probali da realizujemo i u okviru našeg predmeta; sadržaji Obrazovne tehnologije su integrisani sa sadržajima drugih oblasti koje su bile usklađene sa temama projekata u vrtićima.

Po završetku projekta „Prototip“ trebalo je ispitati stavove studenata, učesnika projekta, o integraciji teorije i prakse u inicijalnom obrazovanju vaspitača što smo realizovali primenom metode ankete gde su učesnici popunjavali anketni upitnik koji će nam omogućiti da kroz rezultate sagledamo načine na koje bismo mogli dalje raditi na unapređenju kvaliteta studija. Pitanja su se odnosila na njihovo viđenje učešća u projektu; neka su bila otvorenog, neka zatvorenog tipa odnosno na neka pitanja je bilo moguće odgovoriti opisno po sopstvenom izboru dok su za druga pitanja bili predviđeni ponuđeni odgovori sa jednom mogućnošću izbora. Pitanja zatvorenog tipa je bilo lakše kvantifikovati ali su pitanja otvorenog tipa, uprkos težoj kvantifikaciji, bila značajna u pogledu sagledavanja povezivanja teorije i prakse iz perspektive studenta. Analiza dobijenih rezultata iz ove ankete bila je izuzetno korisna nastavnicima koji su formirali kompletnu sliku o projektu; konkretno za predmet Obrazovna tehnologija sagledali smo kakav je stav prisutan o povezivanju teorije i prakse posredstvom testiranog modela koji smo kreirali iz perspektive studenta. Treba naglasiti da nije bio zabeležen nijedan odgovor sa negativnom konotacijom na pitanja koja su se odnosila na stav studenata o ovakvom načinu povezivanja teorije i prakse u inicijalnom obrazovanju vaspitača. Takođe, nismo naišli na negativan stav koja se odnosi na značaj integracije teorije i prakse za studente. Kada je reč o predlozima za unapređenje onoga što je testirano tokom pilotiranja, studenti su gotovo bili saglasni u tome da praksa treba da se sprovodi kontinuirano tokom oba semestra, od oktobra do juna, barem jednom nedeljno na način na koji je to vršeno tokom „Prototipa“. Za kraj, istaći ćemo i odgovore dobijene na pitanja koja su se odnosila na značaj saradnje nastavnika i studenata gde su svi studenti iskazali pozitivan stav prema ostvarenoj saradnji tokom projekta i značaju podrške koju su nastavnici pružili pre, tokom i nakon zadataka realizovanih u praksi.

4. ZAKLJUČAK

Unapređenje inicijalnog obrazovanja vaspitača postavlja se kao imperativ, a jedan od potencijalnih pristupa tom cilju ogleda se u sistematičnom uspostavljanju kontinuiteta između teorije i prakse. Nastavnici, kao važni akteri obrazovnog sistema, imaju odgovornost da preuzmu inicijativu u inoviranju studijskih programa na fakultetima usmerenim na obrazovanje vaspitača. Jedan od mogućih načina unapređenja inicijalnog obrazovanja vaspitača ide u pravcu uspostavljanja kontinuiteta između teorije i prakse. Nastavnici (profesori i asistenti) treba da preuzmu inicijativu u inoviranju studijskih programa u okviru fakulteta koji obrazuju vaspitače. U tom kontekstu, primenom metode modelovanja, predstavili smo trofazni model kao potencijalni metodološki okvir koji je koncentrisan na optimizaciji povezivanja teorijskih koncepta sa konkretnim praktičnim zadacima. Model koji smo primenili za potrebe predmeta Obrazovna tehnologija, a koji se tiče načina za povezivanje teorije i prakse u okviru inicijalnog obrazovanja vaspitača, suštinski podrazumeva model po kojem bi se nastava na fakultetu odvijala isto ali bi postojao i dan u nedelji kada bi studenti odlazili u vrtić i testirali u praksi mogućnost primene onoga što su naučili kroz teoriju. Pilot projekat "Prototip", osmišljen sa svrhom ispitivanja integracije teorije i prakse, pružio je povoljan okvir za testiranje predloženog modela. Na osnovu sagledavanja rezultata ostvarenih tokom projekta, zaključili smo kako je predloženi model bio efikasan za ostvarivanje integracije teorije i prakse.

Ispostavilo se da je svaka od tri faze u okviru modela bila neophodna i opravdano uvedena, na šta ukazuju i rezultati ankete o stavovima studenata o načinu na koji je realizovan projekat. Konsultativna nastava na fakultetu u kojoj su učestvovali i studenti i nastavnici omogućila je stvaranje polazne osnove tokom koje su studenti bili slobodni da postave sva pitanja i saslušaju sugestije nastavnika neposredno pre realizovanja zadataka u praksi. Iskustva nam govore da je ovakav vid nastave otvorio jedan novi horizont na relaciji nastavnik-student gde je ostvarena konstruktivna komunikacija i to u većoj meri nego što je to moguće tokom časova predavanja i vežbi gde dosta vremena odlazi isključivo na obradu nastavnih sadržaja. Okosnicu predloženog modela predstavlja centralna faza tokom koje su studenti primenjivali u praksi stečena teorijska znanja na predmetu Obrazovna tehnologija i ispitivali mogućnost primene digitalnih tehnologija na predškolskom uzrastu u realnom vrtićkom kontekstu u okviru različitih tema projekata koji su tada bili aktuelni u grupama. Praksa je studentima omogućila da zapaze motivišuće delovanje tehnologije na decu i otvorila niz drugih ideja koje je posredstvom iste moguće realizovati u praksi. Zaključke izvedene tokom ove faze, studenti su delili prilikom refleksije i samorefleksije, a stav koji su o tome iskazali u anketi, upućuje kako je pomenuta faza bila neophodna i značajna zbog daljeg unapređenja.

Predloženi model sugerise uvođenje jednog dana u nedelji koji će biti predviđen za praksu kada bi studenti odlazili u vrtić zajedno sa nastavnicima i praktično primenjivali znanja stečena na časovima predavanja i vežbi. Pri tome, mislimo na mogućnost integracije sadržaja različitih predmeta, a ne na pojedinačne oblasti. Iako je model predložen za ispitivanje mogućnosti kontinuiranog povezivanja teorije i prakse, imajući u vidu da nova teorijska postavka predškolskog vaspitanja i obrazovanja predviđa holistički pristup, treba ispitati da li je moguće po ovom modelu integrisati teorijske sadržaje više različitih predmeta koje bi studenti realizovali u praksi prilikom odlaska u vrtić ili je predloženi model, u tom slučaju, potrebno modifikovati [7].

5. LITERATURA

- [1] Dragana Pavlović-Breneselović, Živka Krnjaja, *Kaleidoskop: Osnove diversifikovanog programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*, Institut za pedagogiju i andragogiju, Beograd, (2017)
- [2] Gordana Mišević, Danimir Mandić, Jelena Bojanić, *Preschool Teachers' Assessment of the Integrative Approach to Environmental Education*, Inovacije u nastavi, 90-99, (2019)
- [3] Gordana Mišević-Kadijević, *Development of declarative and procedural knowledge test*, Psihologija, 42(4), 535-547, (2009)
- [4] Jeannette Wing, *Computational thinking*, Communications of the ACM, 49(3), 33– 35, (2006)
- [5] Kathy Lake, *Integrated curriculum*, School improvment research series, Portland: Northwest Regional Educational Laboratory, (1994)
- [6] Milan Miljević, *Metodologija naučnog rada*, Filozofski fakultet, Istočno Sarajevo, (2007)
- [7] *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*, "Sl. glasnik RS" – Prosvetni glasnik, br. 16/2018
- [8] Pei, Zhengua; Nie, Yong. Educational robots: Classification, characteristics, application areas and problems. In: 2018 *Seventh International Conference of Educational Innovation through Technology (EITT)*. IEEE, p. 57-62, (2018)
- [9] Tatjana Marković, *Model integrativne prakse u inicijalnom obrazovanju vaspitača*, (doktorska disertacija), Filozofski fakultet, Beograd, (2014)
- [10] UNICEF, *Every child learns: UNICEF education strategy 2019-2030*. NY: UNICEF, 23-36, (2019)